

JAARVERSLAG 2022

NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSRECHTEN (NJCM)

MISSIE

Het NJCM is dé juridische waakhond die opkomt voor mensenrechten in Nederland. Wanneer mensenrechten worden bedreigd komen wij effectief in actie door te adviseren, lobbyen of door strategisch te procederen. Dat doen we vaak samen met andere voorvechters van de mensenrechten, zoals NGO's en activisten. Wij zijn hun juridische bondgenoot. Ook zetten wij ons in voor meer kennis van mensenrechten onder professionals en het bredere publiek om het bewustzijn over mensenrechten in alle lagen van de maatschappij te verankeren.

Wij zijn deskundig, onafhankelijk, uitgesproken en proactief. Onze standpunten zijn gebaseerd op de expertise van meer dan 1.000 leden: advocaten, wetenschappers, studenten en andere juridische experts die bij de vereniging NJCM zijn aangesloten. Wij komen op voor alle mensenrechten in het Koninkrijk der Nederlanden en in het Nederlands buitenlands beleid.

VISIE

Het NJCM streeft naar een samenleving waarin mensenrechten tastbaar en voelbaar zijn in het dagelijkse leven van alle mensen in Nederland. Een samenleving waarin iedereen een menswaardig bestaan kan genieten, waarin iedereen vrij is om zichzelf te zijn en zichzelf kan ontwikkelen. Een samenleving waarin iedereen bijdraagt aan een cultuur van mensenrechten: bij de overheid, op het werk, op school, op straat, en in alle andere domeinen van het leven. Een samenleving waarin de democratie en de rechtsstaat sterk zijn en beschermd worden, en toegang tot het recht voor iedereen voldoende gewaarborgd is. Een samenleving waarin mensen weten wat hun fundamentele rechten zijn en in staat zijn om voor hun rechten op te komen.

STRATEGIE

We bewegen overheid en politiek ertoe om mensenrechtelijke normen in praktijk te brengen en te respecteren. Daartoe schrijven we artikelen, (schaduw)rapportages en commentaren op wetsvoorstellen, die we inzetten in onze lobby naar politici en instituties. We mengen ons in het publieke debat om het belang van mensenrechten te onderstrepen en om onze lobby kracht bij te zetten. Als lobby niet het gewenste resultaat biedt dan kunnen we zorgen omtrent mensenrechten oppakken door strategisch te procederen in het algemeen belang, of door andere organisaties of personen daarbij te ondersteunen.

We dragen bij aan de verdieping van juridische kennis van mensenrechten in Nederland bij studenten en professionals, door het organiseren van seminars en het uitgeven van het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten (NTM). Met ons project Pro Bono Connect (PBC) brengen we maatschappelijke organisaties in contact met advocaten van topkantoren voor gratis juridische dienstverlening, en richten we ons op het bevorderen van de pro bono cultuur in Nederland. Met onze *legal observers* observeren we het verloop van betogingen om de demonstratievrijheid en de vrijheid van meningsuiting te beschermen.

INHOUDSOPGAVE

1	Voorwoord	4
2	International Commission of Jurists	5
3	Activiteiten	5
3.1	Brieven en commentaren.....	5
3.2	Rapportages	7
3.3	Seminars.....	7
3.4	Legal observers.....	8
3.5	Thoolen NJCM-scriptieprijs	8
3.6	Andere activiteiten, onder meer:.....	9
3.7	Website en sociale media.....	10
3.7.1	Nieuwsbrief	10
4	Samenwerking met derden	11
4.1	Breed Mensenrechten Overleg	11
4.2	Platform Mensenrechteneducatie	13
4.3	Rapportages	13
4.4	Civil Liberties Union for Europe (Liberties)	15
4.5	Commissie Meijers	15
5	Het NJCM.....	16
5.1	Organisatie NJCM	16
5.2	Public Interest Litigation Project (PILP)	19
5.3	Pro Bono Connect.....	21
6	Stichting NJCM-Boekerij.....	23
7	Stichting Vrienden NJCM.....	24
8	Werkgroepen.....	24

Het NJCM heeft ook in 2022 weer veel werk verzet om de mensenrechten in Nederland te beschermen en te bevorderen. Na twee jaren die waren getekend door COVID-19 en de maatregelen en beperkingen als gevolg hiervan, was 2022 het jaar waarin we weer op kantoor gingen werken en fysieke bijeenkomsten gingen organiseren. Maar terwijl we weer langzaam het leven na de pandemie oppakten, viel Rusland Oekraïne binnen. Deze schending van de internationale rechtsorde heeft 2022 vervolgens sterk getekend.

Het eerste fysieke seminar na de lockdown werd georganiseerd door onze werkgroep Strafrecht in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam en ging over het wetsvoorstel inzake uitbreiding van het taakstrafverbod. In augustus sprak het NJCM de Verenigde Naties toe in Genève om aandacht te vragen voor een aantal zorgpunten met betrekking tot mensenrechten in Nederland. Meer informatie hierover en een overzicht van alle andere activiteiten die het NJCM organiseerde en de brieven en commentaren die het NJCM in het afgelopen jaar schreef, vindt u in dit jaarverslag.

Uiteraard komen ook de projecten PILP-NJCM en Pro Bono Connect van het NJCM in dit jaarverslag aan bod. Beiden projecten zijn ook in 2022 succesvol geweest. PILP heeft meerdere procedures gevoerd, o.a. het hoger beroep in de etnisch profileren zaak tegen de Koninklijke Nederlandse Marechaussee. Het aantal verzoeken bij Pro Bono Connect steeg ook dit jaar weer en verschillende inhoudelijke *law clinics* werden georganiseerd.

De ambitie van het NJCM om mensenrechten te beschermen en te verankeren in wetgeving en beleid en kennis over mensenrechten in Nederland te verdiepen en te ontwikkelen is onverminderd groot. De vereniging wil nog slagvaardiger en zichtbaarder opereren als mensenrechtenorganisatie in Nederland. Tegelijkertijd loopt het NJCM tegen de uitdagingen aan die het moeten verkrijgen van externe financiering met zich meebrengt. Fondsen in Nederland zijn in de afgelopen jaren nadruk gaan leggen op projectfinanciering en ook de wens voor verdere professionalisering van de organisatie heeft financiële consequenties. Succesvolle fondsenwerving is een voorwaarde om aan de ambities en wensen van de vereniging te kunnen voldoen. Een van de stappen om het NJCM toekomstbestendig te maken is het verhogen van de ledencontributie per 1 januari 2023, waar de Algemene Ledenvergadering tijdens de vorige bijeenkomst gelukkig mee heeft kunnen instemmen.

Eind 2022 heeft Franka Olujic afscheid genomen als uitvoerend directeur van het NJCM. Maar liefst zestien jaar heeft zij zich ingezet voor het NJCM. Zij heeft het NJCM een gezicht gegeven en het relevant gemaakt. Wij zijn Franka zeer erkentelijk voor alles wat ze voor het NJCM heeft gedaan.

De behaalde resultaten die in dit jaarverslag 2022 staan, waren niet mogelijk geweest zonder onze leden en donateurs, de betrokkenheid van onze werkgroepleden, onze samenwerkingspartners en onze medewerkers. Daarvoor willen wij jullie hartelijk danken. En daarmee kunnen we ook in 2023 weer verder met onze missie om mensenrechten in Nederland te beschermen en te verankeren.

Monique Steijns - *Voorzitter NJCM*

Nienke Vermeulen - *Interim directeur NJCM*

2 INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS

Sinds 1976 is het NJCM als ‘nationale sectie’ verbonden aan de International Commission of Jurists (ICJ) in Genève. De ICJ zet zich wereldwijd in voor de versterking van de rechtsstaat, regionale en internationale mensenrechtenstructuren en de naleving van mensenrechten. Het NJCM is voor zijn beleid en strategie onafhankelijk van de ICJ. Wel is er regelmatig samenwerking op Europees- en internationaalrechtelijke thema’s. In 2022 zijn er geen activiteiten geweest met het ICJ.

3 ACTIVITEITEN

3.1 BRIEVEN EN COMMENTAREN

In 2022 schreef het NJCM vijf zelfstandige en tien gezamenlijke brieven. De meeste brieven zijn in te zien op www.njcm.nl. Zie hieronder de volledige lijst:

Maand	Middel/ coalitie	Instantie	Onderwerp
Januari 17-01-2022	Brief, met Amnesty International	Minister van Justitie en Veiligheid	Inbreng ten behoeve van de internetconsultatie bij het Wetsvoorstel strafuitsluitingsgrond humanitaire hulpverleners en journalisten
24-01-2022	Brief, met partners	Europese Commissie	<i>Rule of Law</i> consultatie
Februari 02-02-2022	Brief, met het Kinderrechtencollectief en leder(in)	Tweede Kamer	Inbreng commissiedebat Gehandicaptenbeleid, Verpleeghuiszorg en Wlz
08-02-2022	Brief, met de SyRI-coalitie	Eerste Kamer	Behandeling voorstel Wet Gegevensverwerking door Samenwerkingsverbanden (35447)
Maart 17-03-2022	Brief	Minister van Justitie en Veiligheid	Wetsvoorstel inzake verwerking persoonsgegevens in het kader van coördinatie en analyse terrorismebestrijding en nationale veiligheid

22-03-2022	Brief	Minister van Justitie en Veiligheid	Betreft: herhaling oproep instellen rootsfonds voor interlandelijk geadopteerden
25-03-2023	Brief, met Platform Mensenrechteneducatie (PMRE)	Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Oproep kinderrechten en mensenrechten verankeren in de kerndoelen t.b.v. het Commissiedebat Curriculum funderend onderwijs po/vo 6 april 2022
April 14-04-2022	Brief, met Forum Levenslang	Department for the Execution of Judgements of the ECHR	De zaak Murray t. Koninkrijk der Nederlanden
00-04-2022	Persbericht	Via eigen website en socials	Verklaring van instandhouding van de forfaitaire subsidie van Bonjo, belangenbehartiger van gedetineerden in Nederland
Mei 19-05-2022	Brief, met NJCM-PILP	Aan de burgemeester van Den Haag, mr. J. van Zanen	Betreft: Observaties demonstratie <i>Students for Palestine</i> dd. 21-03-2022
Juli 26-07-2022	Brief	Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Infrastructuur en Waterstaat	Betreft internetconsultatie wet Digitaal vergaderen decentrale overheden
September 22-09-2022	Brief	Eerste Kamer	Wet uitbreiding taakstrafverbod
00-09-2022	Brief, met het Breed Mensenrechten Overleg (BMO)	Minister van Buitenlandse Zaken	Reactie Breed Mensenrechten Overleg - beleidsnota BHOS 'Doen waar Nederland goed in is'
Oktober 20-10-2022	Brief, met het BMO en andere organisaties	Tweede Kamer	Betreft: aanbevelingen BMO t.b.v. notaoverleg mensenrechtenbeleid
00-10-2022	Brief, met het BMO en andere organisaties	Minister van Buitenlandse Zaken	Begroting Buitenlandse Zaken - Inbreng Breed Mensenrechten Overleg

3.2 RAPPORTAGES

In 2022 werkte het NJCM aan de volgende rapportages:

Maand	Onderwerp
Maart	Contribution to the 4th Universal Periodic Review (UPR) of the Kingdom of the Netherlands.
	Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten, herziene versie 2022, Ministerie van Buitenlandse Zaken
December	Start voorbereiding schaduwrapportage 'The Seventh Periodic Report of the Kingdom of Netherlands on the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights'.

3.3 SEMINARS

In 2022 organiseerde het NJCM een webinar en twee seminars. Op donderdag 27 januari 2022 organiseerde de werkgroep Europees recht van het NJCM een webinar getiteld 'Het EVRM - Op weg naar 2030'. Tijdens dit webinar werd het EVRM vanuit een toekomstgerichte invalshoek belicht en werd er stilgestaan bij het uitgroeien van het EVRM tot een motor voor verandering voor de bescherming van de mensenrechten in zowel de Verdragsstaten als daarbuiten. Ook werd er stilgestaan bij de betekenis van het Verdrag voor de huidige uitdagingen van Europa door dit vanuit enkele actuele thema's – het vreemdelingenrecht, het familierecht en klimaatverandering – te belichten.

Naar aanleiding van het wetsvoorstel inzake uitbreiding van het taakstrafverbod heeft de werkgroep Strafrecht van het NJCM het initiatief genomen om een seminar over dit onderwerp te organiseren op 7 april 2022 in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam. Gewelddelicten tegen personen in uitoefening van een publieke taak, zoals zorgmedewerkers en politieagenten, mogen bij invoering van deze wet niet meer met een taakstraf afgedaan worden. Tijdens dit seminar zijn door de drie sprekers interessante perspectieven op de discussie geboden vanuit de rechtspraak, advocatuur en politiek.

Tijdens het seminar 'Discriminatie in het vreemdelingenrecht' van het NJCM op 24 november 2022 kwam aan de orde in hoeverre sprake is van discriminatie in de uitvoering van het vreemdelingenbeleid. De toeslagenaffaire bracht pijnlijk aan het licht hoe erg het kan misgaan wanneer er bij een uitvoeringsinstantie sprake is van (institutioneel) racisme en ook rechtsbescherming de burger lange tijd faalt. Er zijn wat dit betreft parallellen te trekken met de besluitvorming in vreemdelingenzaken en de wijze waarop de rechtspraak die besluitvorming toetst. Het thema van het seminar werd vanuit de volgende onderwerpen belicht: LHBTI-zaken, de inburgeringsplicht en algoritmische besluitvorming.

3.4 LEGAL OBSERVERS

Het NJCM zet sinds 2016 *legal observers* (juridische waarnemers) in tijdens demonstraties om mee te kijken naar het optreden van politie, gemeenten en demonstranten. Ook kunnen zij demonstranten en andere aanwezigen advies geven over het recht op betoging en de daarmee samenhangende vrijheid van meningsuiting. Het NJCM koppelt zijn bevindingen over het verloop van demonstraties terug aan de betreffende gemeente en politie opdat zij hun beleid en optreden kunnen verbeteren. Bovendien kan de documentatie van de *legal observers* worden gebruikt in klachtprocedures en rechtszaken.

Begin 2022 zijn er via het NJCM *legal observers* geweest bij een demonstratie in Den Haag van *Students for Palestine*. Het NJCM heeft daarna haar bevindingen middels een brief teruggekoppeld aan de burgemeester van Den Haag. Deze demonstratie was overigens vreedzaam en volgens afspraak verlopen en er is niet ingegrepen door de autoriteiten.

Helaas kon het NJCM niet alle verzoeken om te observeren inwilligen, omdat er niet altijd genoeg vrijwilligers beschikbaar waren. Ook de coördinatie en terugkoppeling van de monitoring vergt veel tijd. Begin 2022 is samen met het PILP-team een subsidieaanvraag geschreven om dit project uit te breiden en is er samen met Amnesty Nederland gekeken om de samenwerking op dit vlak verder te versterken. De subsidieaanvraag is niet toegekend en om die reden heeft het NJCM dit project op een laag pitje moeten zetten. Gelukkig, en in goede overeenstemming, pakt Amnesty Nederland het monitoren van demonstraties op. Het NJCM hoopt in de toekomst het project *legal observers* op te kunnen pakken, zodra de middelen en capaciteit hiervoor binnen het NJCM terug zijn.

3.5 THOOLEN NJCM-SCRIPTIEPRIJS

De Thoolen NJCM-scriptieprijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan de beste ingezonden Masterscriptie over mensenrechten in Nederland. Het is bedoeld om jonge juristen te stimuleren door te gaan 'in de mensenrechten' en is vernoemd naar een van de oprichters en eerste secretaris van het NJCM, Hans Thoolen. De jury bestaat uit prominente mensenrechtendeskundigen die lid zijn van het NJCM. In 2021 werd de negende editie van de Thoolen NJCM-scriptieprijs gehouden, en de tiende editie zal dus plaatsvinden in 2023.

De prijs werd wel in 2022 uitgereikt, aansluitend op de ALV in september. Winnaar Irthe de Jong gaf een presentatie over haar scriptie: '*Climate Justice Before International Human Rights Adjudicators: why climate-related human rights cases should be approached with an intersectional lens*'. Irthe schreef haar scriptie aan Radboud Universiteit Nijmegen. De jury vond de link tussen klimaatverandering en intersectionaliteit in deze scriptie sterk. De scriptie bespreekt een probleem dat de komende jaren actueel zal blijven en vraagt daarbij terecht aandacht voor de rechten van de meest getroffen.

Deze scriptie is als boekje uitgegeven door de Stichting NJCM-Boekerij (als nummer 59 in de reeks) en is te bestellen via het NJCM-secretariaat.

3.6 ANDERE ACTIVITEITEN, ONDER MEER:

Maand	Activiteit	Onderwerp
Januari	Feedback op NAP	Het Nationale Actieplan Mensenrechten en Bedrijfsleven
27-01-2022	Webinar werkgroep Europees recht	Het EVRM - Op weg naar 2030
Februari 22-02-2022	Algemene Ledenvergadering Liberties	Verantwoording voor beleid en uitgaven
Maart 21-03-2022	Monitoring demonstratie <i>Studens for Palestine (SFP)</i>	Verloop demonstratie observeren
April 07-04-2022	Seminar werkgroep Strafrecht	Taakstrafverbod bij geweld tegen publieke personen: wat vindt de praktijk?
21-04-2022	Consultatie, met NGO's en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Universal Periodic Review (UPR) consultatie
Mei 19-05-2022	Wetgevingscursus	Interne wetgevingscursus Werkgroep Staats- en Bestuursrecht
Juli 11-07-2022	Online training Sofia van Dijk	Het verloop van de UPR voor deelnemers aan de UPR in augustus 2022
18-07-2022	Online training Franka Olujic	Het verloop van de UPR voor deelnemers aan de UPR in augustus 2022
Augustus 29-08-2022	<i>Pre-session</i> UPR in Geneve	Sofia van Dijk nam deel namens het NJCM en gaf een presentatie
September 05-09-2022	Overleg NJCM en Amnesty International namens Platform MRE met OCW	Overleg over mogelijke deelname aan teams die curriculum burgerschap gaan schrijven
13-09-2022	Digitale bijeenkomst met Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Multilaterale Instellingen en Mensenrechten	Introductie nieuw mensenrechtenbeleid: <i>Launch Legal Mobilization Platform</i>
Oktober 17-10-2022	Aanwezig in Den Haag	ISS/Jeff Handmaker
31-10-2022	Digitale BMO-NL meeting	

November 24-11-2022	NJCM-seminar	Discriminatie in het vreemdelingenrecht
28-11-2022	Courtesy visits aan BZK en JV	Subsidies
December 05-12-2022	Algemene Ledenvergadering Liberties	Verantwoording voor beleid en uitgaven
08-12-2022	Hoger beroep bijgewoond als mede-eiser in de zaak	Etnisch Profileren door de Koninklijke Marechaussee
10-12-2022	Presentatie, met Bureau Clara Wichman	Presentatie over het werk van het NJCM en de bescherming van mensenrechten in Nederland voor de Soroptimisten in Voorburg

3.7 WEBSITE EN SOCIALE MEDIA

Op 31 december 2022 waren er 5.388 volgers op Twitter-account '@NJCM_nl'. Op dezelfde datum in het jaar daarvoor waren dat er 5.454. Het Facebook-account had op 31 december 2022 2.791 volgers (31/12/21: 2.818). Het LinkedIn-'bedrijfsprofiel' wordt inmiddels (eind 2022) door 2.497 personen gevolgd (31/12/21: 2.183 volgers). De LinkedIn-groep had eind 2022 512 leden.

Op de accounts van het NJCM worden ontwikkelingen en aandachtspunten rondom mensenrechten gemonitord, gesignaleerd en gecommuniceerd. Daarnaast worden leden, volgers en andere geïnteresseerden op de hoogte gehouden over het werk van het NJCM en wordt er geregeld aandacht besteed aan het werk van partners.

NJCM's accounts worden actief gevolgd door onder anderen: advocaten, rechters, burgers, overheidsjuristen, bedrijfsjuristen, rechtenstudenten, wetenschappers, wetgevingsjuristen, beleidsmakers, ministeries, overheidsorganen, vak- en belangenorganisaties, politieke partijen, politici, journalisten, media, vakbladen, en samenwerkende (inter)nationale mensenrechtenorganisaties.

Elfahmi el Bouazati beheert de social media accounts van het NJCM in samenwerking met het secretariaat.

3.7.1 NIEUWSBRIEF

Om de zichtbaarheid van de vereniging verder te vergroten werd eind 2021 het idee van een nieuwsbrief nieuw leven ingeblazen. Minimaal vier keer per jaar wordt een nieuwsbrief uitgestuurd naar leden en andere geïnteresseerden die zich hiervoor via de website hebben aangemeld.

In de nieuwsbrief is er aandacht voor de laatste ontwikkelingen bij de vereniging, de projecten PILP en Pro Bono Connect en voor het NTM. In de nieuwsbrief is tevens een button opgenomen voor donaties om het werk van het NJCM ook financieel te kunnen ondersteunen.

In 2022 zijn 4 nieuwsbrieven verstuurd in de maanden januari, maart, augustus en oktober. Inmiddels gaat de nieuwsbrief uit naar 1.254 leden en geïnteresseerden.

4 SAMENWERKING MET DERDEN

4.1 BREED MENSENRECHTEN OVERLEG

Het Breed Mensenrechten Overleg is opgericht in 1979 naar aanleiding van de eerste regeringsnota over mensenrechten. Een aantal mensenrechtenorganisaties, waaronder het NJCM, besloot toen de mensenrechtenontwikkelingen in het buitenlands beleid van Nederland te gaan volgen en becommentariëren. Sindsdien is dit overleg uitgegroeid tot een vaste gesprekspartner van de Minister en ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. In de laatste jaren kreeg ook de dialoog met (ambtenaren van) de Minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking steeds meer vorm. Sinds een aantal jaar is het voorkomen en tegengaan van de afnemende ruimte voor maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers het hoofdthema waar het BMO zich op richt.

Het netwerk kwam in 2022 in acht reguliere sessies bijeen, de zogenaamde BMO-vergaderingen, en tweemaal met de Directie Multilaterale Instellingen en Mensenrechten (DMM) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, een zogenoemd ambtelijke overleg. Daarnaast was er in april het jaarlijkse gesprek met de Minister van Buitenlandse Zaken. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is bezig met een nieuwe nota inzake het buitenlandse beleid met betrekking tot mensenrechten en het BMO kreeg de kans om hiervoor met Minister Hoekstra aan tafel te gaan en input te geven. Het BMO deelde haar zorg over het steeds onveiligere klimaat voor mensenrechtenverdedigers door toenemend repressievere wetgeving in verschillende landen (waaronder Rusland) waarbij de ruimte voor het maatschappelijk middenveld steeds kleiner wordt. Ook riep het BMO op om coherent beleid uit te voeren, mensenrechten als essentieel onderdeel mee te nemen in elke bilaterale interactie en daarnaast blijvend te investeren in democratie. In september vond een consultatie plaats voor BMO-leden met DMM over de nieuwe mensenrechtennota. Helaas is die tot op dit moment nog niet verschenen. Het BMO droeg ook bij aan een consultatie voor een *civic space* instructie aan Nederlandse ambassades en voor de nieuwe multilateralisme-strategie. Daarnaast gingen BMO-leden in gesprek met het IOB voor een evaluatie van het mensenrechtenbeleid.

In november werd er een strategiemiddag georganiseerd. BMO-breed werd er gereflecteerd op de impact en strategie van het BMO en werden er doelen en prioriteiten gesteld voor 2023 en verder.

[De strategiebijeenkomst in 2021 leidde tot de oprichting van een ambassadeprijs. De tweejaarlijkse prijs wordt door 18 Nederlandse](#)

mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties uitgereikt aan de Nederlandse ambassade die zich het meest proactief, concreet en effectief heeft ingezet voor de verdediging en bevordering van mensenrechten. In juni werd de eerste editie van de Ambassadeprijs voor Mensenrechten uitgereikt aan de Nederlandse ambassade in Costa Rica. De ambassade toont zich in Centraal-Amerika, ondanks de soms gevaarlijke context, een actief en zichtbaar pleitbezorger van mensenrechten. 'De ambassadeur en het ambassadepersoneel zetten zich op strategische wijze in, bijvoorbeeld door zich publiekelijk uit te spreken en door rechtszaken van ten onrechte vervolgte mensenrechtenverdedigers bij te wonen', aldus Ruth Kronenburg, juryvoorzitter en directeur van Free Press Unlimited.

Tot slot zijn er meerdere briefings geweest met de mensenrechtenambassadeur ter voorbereiding van haar reizen. Deze zijn vooral relevant voor BMO-partners die actief zijn in de betreffende landen. Ook vond een landensessie plaats met BuZa- en ambassademedewerkers over de situatie in Myanmar. In het kader van de VN-Mensenrechtenraad waren er twee sessies voor leden om aandachtspunten te bespreken met een deel van de Nederlandse Delegatie.

Wat betreft de output presteerde het BMO onder andere het volgende in 2022: een schriftelijke reactie namens het BMO op de Beleidsnotitie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking 'Doen waar Nederland goed in is' van Minister Schreinemacher en op de Beleidsnotitie Buitenlandse Zaken van Minister Hoekstra. Voorafgaand aan het notaoverleg mensenrechtenbeleid in de Tweede Kamer, stuurde het BMO een brief met aanbevelingen naar de Kamerleden. Ook stuurde het BMO een brief aan de leden van de Commissie Buitenlandse Zaken, voorafgaand aan de bespreking van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor het jaar 2023, met gezamenlijke observaties en aanbevelingen met betrekking tot de begroting.

Een deel van de BMO-leden verenigde zich in 2021 in een sub-werkgroep van het BMO onder de reeds bekende naam BMO-NL. Deze subgroep richt zich op nationale thema's die raken aan het buitenlands beleid om de cohesie tussen nationaal en internationaal beleid tegen het licht te houden en de mensenrechtenlobby over een weer te versterken. De thematische focus van BMO-NL ligt, net als bij het reguliere BMO, op de ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Het BMO-NL bestaat uit vertegenwoordigers van het NJCM (voorzitter van deze werkgroep), Nederlands Helsinki Comité, Defence for Children, Justice and Peace, European Center for Not-for-Profit Law en Amnesty International Nederland (als waarnemer bij de werkgroep). In 2022 heeft het werk van BMO-NL helaas stil gelegen. Zodra er aanleiding voor is, wordt het in 2023 weer opgepakt.

In 2022 bestond het BMO uit achttien organisaties: Action Aid, Amnesty Nederland, COC Nederland, Cordaid, Defence for Children-ECPAT, Free Press Unlimited, Hivos, International Campaign for Tibet, Justice and Peace, Arisa, Lawyers for Lawyers, Nederlands Helsinki Comité, Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Oxfam Novib, Peace Brigades International, PAX, IUCN NL en NIMD. In de loop van het jaar sloten twee aspirant-leden aan: Aidsfonds en Save the Children.

Waarnemers van het BMO waren in 2022: European Center for Not-for-Profit Law, Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten, Adviesraad Internationale Vraagstukken, Partos, College voor de Rechten van de Mens en Human Rights Watch. De aangesloten organisaties adviseren het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Tweede Kamer over mensenrechten in het buitenlands beleid. De waarnemers worden uitgenodigd om deel te nemen aan vergaderingen, maar ondertekenen de gezamenlijke brieven niet mede vanwege hun onafhankelijke positie. Voorzitter van het BMO was Oxfam Novib, het secretariaat bij het Nederlands Helsinki Comité en Luna Vollebregt werkzaam als netwerk coördinator. Zie voor meer informatie: www.bmoweb.nl.

4.2 PLATFORM MENSENRECHTENEDUCATIE

In het Platform Mensenrechteneducatie (PMRE) zitten maatschappelijke organisaties die zich inzetten om leerlingen en studenten in Nederland bekend te maken met en bewust te maken van mensenrechten en kinderrechten. Het Platform Mensenrechteneducatie monitorde ook in 2022 het verloop van het politieke proces rondom curriculumherziening. In april stuurde de Minister een brief waar later in de Tweede Kamer over gedebatteerd werd. Eind april deed de Minister de toezegging om aan de start van schooljaar 2022–2023 de kerndoelen burgerschap en digitale geletterdheid te gaan bijstellen. SLO (het landelijk expertisecentrum voor het curriculum) heeft van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de opdracht gekregen om aan de slag te gaan met het bijstellen van de kerndoelen en heeft hiervoor ontwikkelteams samengesteld. Het ontwikkelteam burgerschap wordt geadviseerd door de Advieskring. Het platform mensenrechteneducatie heeft in 2022 op meerdere momenten aangeboden om hierin mee te denken en zit sinds januari 2023 in deze advieskring.

Het Platform beantwoordde in 2021 vragen van het VN-Kinderrechtencomité over kennis van mensen- en kinderrechten bij Nederlandse kinderen en is ook in 2022 actief blijven monitoren hoe de implementatie van het burgerschapsonderwijs en de rest van het traject rond het curriculum en de eindtermen en kerndoelen verloopt. Daarbij werden mogelijke momenten om mee te denken geïdentificeerd en aangepakt om mensenrechteneducatie onder de aandacht te houden.

De volgende organisaties maakten in 2022 deel uit van het Platform: Amnesty International Nederland, Centrum voor Mondiaal Onderwijs (CMO), Defence for Children – ECPAT Nederland, Movies that Matter, UNICEF Nederland, Anne Frank Stichting, HUMAN, Comité 4 en 5 mei en het NJCM. Het College voor de Rechten van de Mens is partner van het Platform. Het Platform kwam in 2022 vier keer bij elkaar.

4.3 RAPPORTAGES

Bij het samenstellen van (schaduw)rapportages over de naleving van mensenrechtenverdragen in en door Nederland werkt het NJCM zoveel als mogelijk samen met andere organisaties en deskundigen die actief zijn op een bepaald thema. Dit versterkt niet alleen de inhoud, maar ook de impact doordat een rapportage breed wordt gedragen. Vanuit de VN is er steeds veel waardering voor deze wijze van rapporteren. In 2022 werkte het NJCM aan twee rapportages.

In januari heeft het NJCM in samenwerking met het Nederlands Helsinki Comité, Free Press Unlimited, Transparency International Nederland en Commissie Meijers een bijdrage geleverd aan de *Rule of Law* consultatie van de Europese Commissie (EC). Sinds 2020 wordt er jaarlijks over iedere EU-lidstaat een *Rule of Law* rapport uitgebracht. Met deze rapporten wordt meer inzicht gegeven in het functioneren van de rechtsstaat binnen de EU-lidstaten en wordt zichtbaar wat er wel en niet goed gaat. Doel is om de rechtsstatelijkheid in de lidstaten te bevorderen en te voorkomen dat problemen ontstaan of verergeren. De EC biedt overheden, het maatschappelijk middenveld en toezichthouders de gelegenheid om eerst een inbreng te doen en daarna in gesprek te gaan om punten verder toe te lichten. De EC gebruikt vervolgens alle ontvangen feedback bij het opstellen van haar rapport.

Het NJCM en haar partners vroegen onder meer aandacht voor de kindertoeslagaffaire en het niet voldoende betrekken van maatschappelijke organisaties bij het opstellen van wetgeving en beleid.

Later in 2022 schreef het NJCM een schaduwrapportage voor de vierde *Universal Periodic Review* van Nederland, ook wel het 'VN-mensenrechtenexamen' genoemd, die plaatsvond in november 2022 en waarvoor het NJCM sprak in de VN Mensenrechtenraad tijdens de zogenaamde 'pre-session' voor maatschappelijke organisaties en nationale instituten.

Tijdens de *pre-session* stelde het NJCM de inhumane situatie in aanmeldcentrum Ter Apel – en het asielbeleid dat eraan ten grondslag ligt – aan de kaak. Ook spreekt het NJCM zich in Genève uit over de nieuwste plannen van het kabinet met betrekking tot gezinshereniging en het (tijdelijk) weigeren van vluchtelingen uit kampen in Turkije die zorgen baren. Ook vroeg het NJCM bij de VN wederom aandacht voor mensenrechten en kinderrechten in het nieuwe curriculum voor het funderend onderwijs. Tenslotte riep het NJCM de Nederlandse regering op om de klachtenprocedures te bekrachtigen bij drie mensenrechtenverdragen: het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het VN-verdrag Handicap en het Kinderrechtenverdrag. Met het inwerkingstellen van de klachtenprocedures zal de toegang tot deze rechten voor Nederlandse burgers worden vergroot.

In haar rapport heeft het NJCM een brede juridische analyse van actuele mensenrechtenthema's in Nederland gemaakt. Dit rapport is door twaalf andere organisaties medeondertekend. Bijzondere aandacht in dit rapport gaat uit naar etnisch profileren, de risico's van algoritmische besluitvorming en grootschalige dataverzameling door de overheid en de schrijnende toestanden in de vreemdelingenketen. Daarnaast constateert het NJCM dat de overheid het maatschappelijk middenveld beter zou moeten consulteren bij het opstellen van nieuw beleid en wet- en regelgeving.

4.4 CIVIL LIBERTIES UNION FOR EUROPE (LIBERTIES)

Het NJCM was een van de *founding members* van het European Liberties Platform (ELP), dat in 2014 tot stand kwam en waar de Civil Liberties Union for Europe uit is ontstaan (eind 2016). De kerndoelstelling van Liberties is om burgerlijke vrijheden in de EU te bevorderen voor iedereen.

In 2022 vond twee keer een Algemene Ledenvergadering plaats van Liberties, in februari de in verband met COVID-19 uitgestelde ALV van 2021 en in december de ALV 2022 die in Berlijn plaatsvond. Het NJCM was bij beiden vertegenwoordigd. Deze Ledenvergaderingen van Liberties zijn interessant en nuttig voor het NJCM, omdat zij daar Europese zusterorganisaties ontmoet, en strategie en ideeën uitwisselt.

Het NJCM werkt met Liberties samen bij de jaarlijkse *Rule of Law* rapportages van de Europese Commissie.

4.5 COMMISSIE MEIJERS

Het NJCM is één van de oprichters van de Commissie Meijers. Prof. mr. Hemme Battjes is commissielid namens het NJCM. De Commissie Meijers is een onafhankelijke denktank van rechtswetenschappers op het gebied van Europees migratie- en strafrecht. De nadruk ligt op mensenrechten, non-discriminatie en centrale waarden van de rechtsstaat. De Commissie brengt, gevraagd en ongevraagd, commentaren en adviezen uit. Deze betreffen Europese voorstellen aan het Nederlandse parlement, het Europees Parlement, de nationale parlementen van andere lidstaten, de leden van de Nederlandse regering en aan beleidsmakers van de Europese instellingen. De commissie en het NJCM wisselen met enige regelmaat informatie (over activiteiten) uit.

werkgroepen en de uitvoerend directeur te ondersteunen bij het ontplooiën van verschillende activiteiten. Vervolgens is genoemde medewerker tijdelijk in dienst gekomen bij het NJCM in de functie van uitvoerend secretaris van de Vereniging tot begin september 2022. Ook het PILP-NJCM en Pro Bono Connect hebben professionele teams.

VERENIGING NJCM

Het hoogste orgaan van de Vereniging NJCM is de Algemene Ledenvergadering (ALV). Deze komt doorgaans eenmaal per jaar bij elkaar en stelt het beleid van het NJCM vast. Het bestuur van het NJCM doet voorstellen voor beleid. Het College van Aanbeveling (CvA) wordt naar zijn advies en inzicht gevraagd wanneer het bestuur daar behoefte aan heeft.

De werkgroepen zijn de motor van de Vereniging. Zij volgen de ontwikkelingen in de mensenrechten op hun rechtsgebied en in het nationaal en buitenlands mensenrechtenbeleid, waarop zij activiteiten initiëren. Om de wetenschappelijke en juridische kwaliteit van hun werk te helpen borgen, werken zij samen met prominente mensenrechtensdeskundigen. Deze zogenoemde ‘gecommitteerden’ attenderen de werkgroepen op nieuwe ontwikkelingen en vraagstukken op hun (rechts)gebied en denken inhoudelijk mee, zoals het proeflezen van brieven en commentaren. De werkgroepen bepalen zelf welke onderwerpen zij oppakken en op welke manier ze dat doen.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Het NJCM had op 1 januari 2022: 1.065 leden en op 1 januari 2023: 1.005 leden. In 2022 zijn er 47 nieuwe leden bijgekomen en hebben 99 leden hun lidmaatschap opgezegd (acht leden zijn uitgeschreven). Bij activiteiten die het NJCM organiseert en via de projecten worden actief nieuwe leden geworven. Daarnaast worden op verzoek van de werkgroepen vacatures voor actieve leden verspreid via de website en *social media*.

De Algemene Ledenvergadering (ALV) vond plaats op 15 september 2022. De notulen van de ALV zijn na te lezen in *NTM/NJCM-Bulletin 2023, nr. 1, jaargang 48*.

BESTUUR

In de verslagperiode was het bestuur als volgt samengesteld:

▪ mr. J.M. (Monique) Steijns	- voorzitter
▪ drs. V. (Vincent) Grandia	- penningmeester
▪ mr. A. (Anna) Tsheichvili	- secretaris
▪ mr. D. (Daun) Hwang	- bestuurslid

WERKGROEPEN EN GECOMMITTEERDEN

- **Europees recht:** De leden van de werkgroep Europees recht richten zich op mensenrechten in de Europese Unie, de Raad van Europa en de verhouding tussen deze twee instituten. Daarbij speelt steeds de vraag wat de invloed hiervan is op Nederlandse wetgeving en beleid.
 - Voorzitter: Wolfgang Sakulin
 - Gecommitteerde: Rick Lawson, hoogleraar Europees recht, Universiteit Leiden;
- **Jeugdrecht:** De werkgroep Jeugdrecht richt zich op mensenrechtelijke vraagstukken op het terrein van het jeugdstrafrecht, het jeugdbeschermingsrecht (inclusief het bestuursrecht) en het vreemdelingenrecht.
 - Voorzitter: Aysel Sabahoglu
 - Gecommitteerde: Goos Cardol, onderzoeker bij Zuyd University of Applied Sciences;
- **Mensenrechten en Bedrijfsleven:** De werkgroep Mensenrechten en Bedrijfsleven (MEB) houdt de ontwikkelingen in de gaten op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) en de naleving van de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. De leden volgen nauwgezet wat de overheid, het bedrijfsleven en andere maatschappelijke organisaties op dit terrein doen en reageren daarop.
 - Voorzitter: Tara Scally
 - Gecommitteerde: Lucas Roorda, universitair docent bij de afdeling Internationaal en Europees Recht en onderzoeker bij het Utrecht Centre for Accountability and Liability Law (Ucall) van de Universiteit Utrecht;
- **Staats- en bestuursrecht:** De overheid grijpt soms diep in het leven van burgers in. Dat is van tijd tot tijd nodig, maar dat moet wel zorgvuldig in de gaten worden gehouden. De werkgroep besteedt daarom bijvoorbeeld aandacht aan de ontwikkelingen die spelen rondom inlichtingen en veiligheid.
 - Voorzitter: Welmoed Roeten
 - Gecommitteerde: Michiel van Emmerik, universitair hoofddocent Staats- en Bestuursrecht, Universiteit Leiden;
- **Strafrecht:** De werkgroep Strafrecht besteedt aandacht aan nieuwe wetten en wetsvoorstellen op het gebied van het strafrecht.
 - Voorzitter: Mohamed Rafik,
 - Gecommitteerde: Stijn Franken, advocaat en hoogleraar straf(proces)recht, Universiteit Utrecht;
- **Verdragsrapportages:** De werkgroep Verdragsrapportages monitort de implementatie van internationale mensenrechtelijke verplichtingen door het Koninkrijk der Nederlanden.
 - Voorzitter: Sofia van Dijk
 - Gecommitteerde: Marjolein van den Brink, universitair docent aan het Netherlands Institute of Human Rights (SIM), Universiteit Utrecht;
- **Vreemdelingenrecht:** Het verbeteren van de penibele en vaak marginale positie van migranten is één van de meest duidelijke uitdagingen als het gaat om mensenrechten in Nederland. De werkgroep Vreemdelingenrecht buigt zich over kwesties met betrekking tot het

vluchtelingenrecht, gezinsmigratie, arbeidsmigratie, zaken die betrekking hebben op (het gebrek aan) nationaliteit, vreemdelingenbewaring en mensenhandel.

- Voorzitters: Ralph Severijns & Machteld van Werven
- Gecommitteerde: Ashley Terlouw, hoogleraar Rechtssociologie, Radboud Universiteit Nijmegen.

MEDEWERKERS, IN ALFABETISCHE VOLGORDE:

- mr. R. (Rosa) Beets LL.M, medewerker en advocaat in dienstbetrekking bij PILP
- N. (Nadia) Bosma, project assistent PILP
- mr. M.B. (Merel) Hendrickx LL.M, medewerker en advocaat in dienstbetrekking bij PILP
- mr. J. (Jelle) Klaas, litigation director en advocaat in dienstbetrekking bij PILP
- mr. L.L. (Lieke) Kuiper, projectcoördinator Pro Bono Connect (tot juni)
- mr. N. (Nawal) Mustafa LL.M, juridisch adviseur PILP
- mr. F. (Franka) Olujić, uitvoerend directeur NJCM
- R. (Rosa) Rietkerk, werkstudent Pro Bono Connect (mei-september)
- H. (Hope) Rikkelman LL.M, *head* Pro Bono Connect
- mr. Marcel van der Stroom – juridisch en strategisch medewerker (tot februari)
- K. (Kiki) Udding LL.M, uitvoerend secretaris NJCM (tot september)
- L. (Loïs) Vaars LL.M, projectcoördinator Pro Bono Connect (tot december)
- C.H.M. (Toos) Verhaar, administratief medewerker NJCM
- mr. L. (Laura) Wennekes, coördinator operationele zaken PILP

Zowel op het NJCM kantoor in Leiden als op de Law Hub in Amsterdam waar PILP en Pro Bono Connect gevestigd zijn, is er steeds ruimte voor een stagiair om drie of vier maanden mee te lopen en werkervaring op te doen.

COLLEGE VAN AANBEVELING

Hoewel het College van Aanbeveling niet officieel bijeenkwam in de verslagperiode, vroeg het bestuur regelmatig advies aan de leden. Het College was in 2022 als volgt samengesteld:

- mr. dr. Q.A.M. (Quirine) Eijkman
- mr. F. (Folkert) Jensma
- drs. D. (Dirk) Steen

5.2 PUBLIC INTEREST LITIGATION PROJECT (PILP)

Het Public Interest Litigation Project (PILP-NJCM) is het onderdeel van het NJCM dat zich richt op strategisch procederen. Het PILP-NJCM heeft een eigen organisatorische structuur, eigen financiers en een aparte financiële administratie.

Het PILP-NJCM geeft advies over strategisch procederen en coördineert en voert zaken in het publiek belang, waarin de Vereniging NJCM soms optreedt als mede-eiser. Sommige zaken worden behartigd door de advocaten in dienstbetrekking. Dit gebeurt meestal in co-counsel met andere advocaten die pro bono aan het dossier verbonden zijn via Pro Bono Connect. Bij bijna alle procedures zijn NJCM-vrijwilligers, academici, NGO's, advocaten en vaak ook *law clinics* van universiteiten betrokken.

Er is hard gewerkt door het PILP team in 2022. Zo zijn er procedures in hoger beroep gevoerd in de zaak over etnisch profileren en in de zaak over het recht op water voor kinderen.

We hebben veel aan onze eigen dossiers en rechtszaken gewerkt, maar ook enorm veel advies gegeven aan andere organisaties, activisten en advocaten over hun (voornemens tot) rechtszaken.

Het NJCM en Defence for Children hebben de Nederlandse staat en publieke waterbedrijven Dunea N.V. en PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland N.V. voor de rechter gedaagd. In Nederland worden gezinnen met kinderen afgesloten van het water als hun ouders de waterrekening niet hebben betaald. Dit is in strijd met kinderrechten en mensenrechten die zijn vastgelegd in het VN-Kinderrechtenverdrag en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Kinderen kunnen er niets aan doen dat hun ouders de rekening niet kunnen betalen. Toch weigeren de Nederlandse staat en publieke waterbedrijven, zoals Dunea en PWN, te stoppen met de afsluiting van gezinnen met kinderen van water.

Het NJCM vindt dat dit moet veranderen, want er zijn ook andere mogelijkheden voor de waterbedrijven en de staat om ervoor te zorgen dat ouders de rekening betalen, zonder daarbij de rechten van kinderen te schenden.

Er zijn daarnaast verschillende procedures rond het recht op protest gestart. In het dossier omtrent wapenexport naar Egypte vond niet alleen het hoger beroep plaats, maar hebben we ook met andere mensenrechtenorganisaties een conferentie georganiseerd in Amsterdam. Een coalitie van vredes- en mensenrechtenorganisaties, waaronder het NJCM, spande een kort geding aan tegen de Nederlandse staat om wapenexport naar Egypte een halt toe te roepen. Nederland levert wapensystemen aan de Egyptische krijgsmacht, die daarmee kan bijdragen aan ernstige mensenrechtenschendingen van de lokale bevolking in de Noord-Sinaï. Het gerechtshof in Den Haag oordeelde in mei in hoger beroep dat Nederland wapens mag blijven leveren aan Egypte.

Dit jaar zijn Nadia Bosma en Nawal Mustafa tot PILP-NJCM toegetreden, respectievelijk als ondersteuner en als strategisch juridisch adviseur. Daarnaast is Rosa Beets advocaat geworden.

Op de ledenvergadering van 2022 is bekend gemaakt dat er besprekingen zijn tussen het team van PILP-NJCM en het NJCM bestuur over het oprichten van een eigen rechtsvorm voor PILP; een stichting met een eigen bestuur en Raad van Toezicht. Het werk zal hetzelfde blijven en de banden met het NJCM zullen blijven bestaan. De verwachting is dat de verzelfstandiging plaats zal gaan vinden in 2023.

GOVERNANCE

Vanuit het bestuur is voorzitter Monique Steijns samen met Anna Tsheichvili verantwoordelijk voor het PILP-NJCM. Personeelszaken en PILP-zaken die het NJCM als geheel aangaan worden afgestemd met de uitvoerend directeur van het NJCM.

ADVIESRAAD

De Adviesraad wordt geraadpleegd bij afwegingen omtrent het starten van nieuwe rechtszaken. In 2022 was de Adviesraad als volgt samengesteld:

- prof. Barbara Oomen, University College Roosevelt (Universiteit Utrecht)
- mr. dr. Marloes van Noorloos, Tilburg Law School en oud-voorzitter NJCM
- mr. Mohamed Rafik, strafrechtadvocaat
- prof. mr. Tom Barkhuysen, Universiteit Leiden, Stibbe
- dr. Jeff Handmaker, Institute of Social Studies (ISS, Erasmus Universiteit Rotterdam)
- mr. Folkert Jensma, *NRC Handelsblad*
- mr. dr. Eva Rieter, Radboud Universiteit Nijmegen
- mr. Herman Veerbeek, advocaat en oud-bestuurslid NJCM

5.3 PRO BONO CONNECT

Pro Bono Connect is de bemiddelaar in Nederland tussen maatschappelijke organisaties die juridische hulp nodig hebben en advocatenkantoren die gratis juridisch advies willen verlenen. Zestien van Nederlands grootste advocatenkantoren zijn bij Pro Bono Connect aangesloten. Naast het bemiddelen van verzoeken tussen NGO's en advocaten, zet Pro Bono Connect zich ook actief in voor de bevordering van de pro bono-cultuur bij de kantoren. Dit doet Pro Bono Connect onder meer door het organiseren van verschillende evenementen en het geven van presentaties.

Net als in voorgaande jaren, is het aantal ontvangen verzoeken gestegen ten opzichte van de vorige jaren. Er zijn in 2022 in totaal 232 verzoeken ingediend. Van verzoeken die in behandeling zijn genomen, zijn 87% succesvol gekoppeld aan de deelnemende advocatenkantoren via de traditionele bemiddelingsweg van Pro Bono Connect.

Het project groeide niet alleen in aantal verzoeken, maar ook met nieuwe partners. Zo is de samenwerking aangegaan met een nieuw partnerkantoor, Bird & Bird, en is Stichting Allemansrecht het project financieel gaan ondersteunen in 2022.

Naast het bemiddelen van verzoeken, werden er in 2022 zes thematische *law clinics* en voor de tweede keer een *Incubater* georganiseerd, samen met onze partnerkantoren. Deze *law clinics* vanuit het project Start Up & Stichtingen Law Clinics, zijn opgezet om NGO's meer te leren over juridische uitdagingen waar ze mogelijk mee te maken kunnen krijgen. Verder vond in juni de jaarlijkse rondetafelbijeenkomst van Pro Bono Connect plaats, bij Clifford Chance Amsterdam. Op deze dag komen alle aangesloten kantoren bijeen. Pro Bono Connect heeft een presentatie gegeven met een update van de activiteiten van het afgelopen jaar en ideeën gedeeld voor de toekomst. In november vond er een rondetafelbijeenkomst plaats met meer dan dertig NGO's.

Uitwisseling met pro bono stakeholders buiten Nederland brengt ook veel inzichten en energie. Zo heeft Pro Bono Connect deelgenomen aan een regionale Clearinghouse Workshop in Budapest met de European Pro Bono Alliance en het PILnet Global Forum in Dublin.

Daarnaast heeft Pro Bono Connect ook in 2022 weer meegedaan aan de European Pro Bono Week in november. Dit is een evenement opgezet door PILnet en de European Pro Bono Alliance, waar Pro Bono Connect deel van uitmaakt. Deze week staat in het teken van het uitlichten en stimuleren van de pro bono-cultuur. Pro Bono Connect heeft verschillende events deze week mede georganiseerd, zoals een seminar over de zaak over etnisch profileren door de Koninklijke Marechaussee samen met Houthoff en een workshop over intellectueel eigendom samen met Simmons & Simmons.

Tot slot heeft het team van Pro Bono Connect met elk kantoor koffiegesprekken gevoerd. In deze gesprekken wordt de samenwerking geëvalueerd, worden de verzoeken besproken en plannen voor de toekomst met elkaar gedeeld.

PROJECTRAAD

- Daun Hwang, bestuurslid NJCM
- Anna Tsheichvili, bestuurslid NJCM
- Herman Veerbeek, advocaat en oud-bestuurslid NJCM

ADVIESRAAD

NGO-vertegenwoordigers

- mr. A.M. (Anne) van Eindhoven, Justice & Peace Netherlands
- mr. J.I. (Jana) van der Pennen, Stichting War Child
- dr. F. (Frederiek) de Vlaming, Nuhanovic Foundation

Vertegenwoordigers van deelnemende kantoren

- mr. W. (Wilmy) Westerhof, DLA Piper
- mr. E.C. (Lisa) van der Maden, Stibbe
- mr. M.V.E.E. (Machteld) de Monchy, De Brauw Blackstone Westbroek

Onafhankelijke leden

- dr. B. (Brienne) McGonigle Leyh, Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
- drs. T.J.M. (Dirk) Steen, Steen Consultancy
- mr. K.J. (Klaas Jan Smit), El Valle

Deelnemende kantoren

AKD*, Baker McKenzie*, Bird&Bird, Clifford Chance*, CMS*, De Brauw Blackstone Westbroek*, DLA Piper*, Dentons, Houthoff*, HVG Law*, Linklaters*, Loyens & Loeff*, NautaDutilh*, Simmons & Simmons*, Stibbe*, Van Benthem & Keulen en BarentsKrans

*Dit zijn de dertien Founding Members van Pro Bono Connect.

6 STICHTING NJCM-BOEKERIJ

De Stichting NJCM-Boekerij geeft het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten (NTM) uit en publiceert de winnende scriptie van de tweejaarlijkse Thoolen NJCM-Scriptieprijs. Met minder regelmaat geeft de Boekerij ook een lustrumbundel uit of een boek samengesteld door een werkgroep. De afgelopen jaren zijn er geen boeken van andere auteurs uitgegeven.

NTM-jaargang 47 (2022) had een omvang van 532 pagina's. Het tijdschrift is een kwartaalblad dat onder andere wordt verspreid onder NJCM-leden en abonnees, zoals ministeries, advocatenkantoren, universitaire bibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek. Leden hebben met een eigen inlog op njcm.nl ook digitaal toegang tot het NTM. Dit betreft voornamelijk alle nummers sinds 2001. Papier exemplaren zijn bovendien los verkrijgbaar via het secretariaat. Verder is het NTM digitaal beschikbaar via de Navigator van Wolters Kluwer.

Van de aan de Boekerij verschuldigde vergoedingen voor het overnemen van artikelen uit het NTM wordt door het NJCM de helft overgemaakt aan het VN-Fonds voor slachtoffers van foltering te Genève. Voor 2022 is er geen bedrag binnengekomen om over te maken aan het VN-Fonds.

De Stichting NJCM-Boekerij telde begin 2022 106 abonnees. Er waren dat jaar tien opzeggingen en nul aanmeldingen, waardoor de teller begin 2023 op 96 abonnees stond.

Bestuursleden in 2022 waren:

- mr. M.K. (Miëlle) Bulterman (voorzitter – tot mei)
- drs. V. (Vincent) Grandia (penningmeester)
- mr. dr. N.R. Koffeman (secretaris)
- mr. dr. Q.A.M. (Quirine) Eijkman (algemeen bestuurslid)
- mr. dr. J. (Jasper) Krommendijk (algemeen bestuurslid)

7 STICHTING VRIENDEN NJCM

Het aantal donateurs is in 2022 gedaald naar 28 (2021: 29). Het bestuur van de Stichting Vrienden NJCM is de donateurs zeer erkentelijk voor de ruimhartige financiële bijdragen die de activiteiten van het NJCM helpen realiseren. Ook het komende bestuursjaar hoopt het Stichtingsbestuur dat leden en niet-leden bereid zullen zijn om gelden te doneren om de activiteiten van de Vereniging en Stichting te ondersteunen.

Het bestuur brengt in dit verband graag de fiscale mogelijkheid van een periodieke gift onder de aandacht. Deze periodieke gift loopt minimaal vijf jaar en is volledig, zonder drempel, aftrekbaar voor de inkomstenbelasting. Mochten er donateurs zijn die interesse hebben in een periodieke gift dan kunnen zij contact opnemen met het secretariaat van het NJCM of de penningmeester van de Stichting Vrienden.

Bestuursleden in 2022 waren:

- mr. O.P.G. (Otto) Vos (voorzitter),
- mr. Th.J. (Dick) Blommestijn RA (penningmeester),
- mr. drs. S. (Simon) Minks (bestuurslid) en
- dhr. D.Tj. (Douwe) Sikkema (secretaris).

Dankzij de Stichting Vrienden NJCM is het voor de voorzitter van de werkgroep Verdragsrapportages mogelijk geweest om naar Genève te gaan om namens het NJCM te spreken in de VN Mensenrechtenraad tijdens pre-sessions voor de UPR van Nederland in augustus 2022.

8 WERKGROEPEN

WERKGROEP EUROPEES RECHT

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens vierde in 2022 haar 72e verjaardag. In al deze jaren heeft het Verdrag zich door de dynamische interpretatie van het Hof ontwikkelt tot drijfveer voor het verbeteren van de mensenrechten binnen en buiten de lidstaten.

Reden genoeg voor de werkgroep Europees recht om een webinar te organiseren rondom de huidige impact en de toekomstverwachtingen van het EVRM. In twee digitale keynote speeches hebben NTM-auteurs mr. Sjoerd Lopik en mr. dr. Bahija Aarrass hun inzichten over dit thema nader toegelicht en van commentaar voorzien. Naast de waardevolle inzichten van deze jonge academici was de organisatie zeer vereerd dat prof. mr. Rick Lawson en prof. mr. Egbert Myjer bereid waren om in een interactief vraaggesprek hun standpunten met het publiek te delen.

WERKGROEP JEUGDRECHT

In 2022 stonden drie thema's centraal voor de werkgroep Jeugdrecht: armoede onder kinderen, identiteitsrechten van geadopteerden en minderjarige vreemdelingen.

In 2021 schreef de werkgroep een brief aan het toekomstig kabinet met daarin een oproep tot het uitbannen van armoede onder kinderen in Nederland. Het NJCM deed, met het oog op de vorming van een nieuw kabinet, zes aanbevelingen gericht op het tegengaan van armoede onder kinderen. Zo heeft het NJCM gepleit voor beschermende maatregelen om de financiële zorgen in gezinnen met meervoudige en complexe problemen preventief in goede banen te leiden. Ook vroeg het NJCM het toekomstige kabinet om het voorbehoud bij artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in te trekken. Artikel 26 IVRK geeft kinderen namelijk het eigen recht op sociale voorzieningen. Nederland heeft, als enige land ter wereld, een voorbehoud gemaakt bij dit verdragsartikel, waardoor een zelfstandig beroep op sociale zekerheid door kinderen bij de nationale rechter onmogelijk is gemaakt. De toenmalige staatssecretaris SZW heeft in zijn reactie laten weten dat er opvolging gaat komen aan de motie waarin is opgeroepen tot het onderzoeken van het sociaal minimum voor verschillende typen huishouden. Ook onderzoekt het kabinet of het voorbehoud bij artikel 26 IVRK ingetrokken kan worden.

Dit jaar zijn een aantal werkgroepleden begonnen met het schrijven van een wetenschappelijk artikel over armoede onder kinderen. Uitgangspunt van het artikel is dat kinderen het recht hebben op een adequate levensstandaard (artikel 27 IVRK) en dat de staat gehouden is dit recht van kinderen na te leven. Medio 2023 zal het artikel afgerond worden en wordt het gepubliceerd in het NTM.

In de afgelopen jaren is de interlandelijke adoptie steeds weer onderwerp van discussie geweest binnen de werkgroep, mede door het onderzoeksrapport van de commissie Joustra en de Kamerdebatten die daarop volgden. In maart 2022 is vanuit de werkgroep een herhaalde oproep gedaan aan de minister voor Rechtsbescherming om een Rootsfonds in te stellen voor geadopteerden. Niet alle geadopteerden hebben de financiële middelen om op onderzoek te gaan naar hun identiteit en naar de waarheid omtrent hun adoptie. Veel geadopteerden verkeren in grote onzekerheid over hun adoptie: zijn zij vrijwillig afgestaan of slachtoffer van fraude of kinderhandel? Daarom is het van belang dat er een Rootsfonds komt.

Vorig jaar (2021) is er een samenwerking ontstaan tussen de werkgroep Jeugdrecht en de Law Clinic Radboud Universiteit over de rechten van minderjarige vreemdelingen. De *law clinic* kreeg als onderwerp 'hoe het belang en de psychosociale rechten van minderjarigen die onder de Dublinverordening vallen, kunnen worden gewaarborgd en geëffectueerd'. In 2022 en 2023 zal dit rapport worden uitgewerkt en zullen de bevindingen worden voorgelegd aan de Universiteit en de werkgroep. Tevens ligt er het plan om de studenten in 2023 een seminar te laten organiseren met als onderwerp 'het beschermen van de belangen van minderjarige vreemdelingen volgens het internationaal en Europees recht binnen Nederland'.

In mei 2022 nam voorzitter Goos Cardol afscheid van zijn rol als voorzitter bij de werkgroep. Aysel Sabahoglu heeft het voorzitterschap van de werkgroep overgenomen. Binnen de werkgroep ontbreekt expertise met betrekking tot het thema gezondheidsrecht. De naam van de werkgroep is op deze grond veranderd in de werkgroep jeugdrecht. Verder is in 2022 afscheid genomen van de gecommitteerde Wilma Duijst. Per januari 2023 is Goos Cardol de nieuwe gecommitteerde van de werkgroep.

WERKGROEP MENSENRECHTEN EN BEDRIJFSLEVEN

Vanwege het wegvallen van de vorige voorzitter van de werkgroep Mensenrechten en Bedrijfsleven, heeft deze werkgroep enige tijd stilgelegen. Na de zomer van dit jaar kreeg de werkgroep een nieuwe voorzitter, Tara Scally. Onder haar leiding heeft de werkgroep in 2022 onder meer gewerkt aan commentaar op het nieuwe concept Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten van de Nederlandse overheid.

WERKGROEP STAATS- EN BESTUURSRECHT

In 2022 heeft de werkgroep Staats- en bestuursrecht zich bezig gehouden met de nasleep van de Covid-wetgeving. Daarnaast heeft de werkgroep een brief opgesteld gericht aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Infrastructuur en Waterstaat waarbij gewezen werd op een aantal aandachtspunten met betrekking tot het conceptwetsvoorstel Digitaal vergaderen decentrale overheden. De wet voorziet in de mogelijkheid voor vertegenwoordigende organen van decentrale overheden om langs de elektronische weg te vergaderen. De wet schuurt met de grondwettelijke regel dat de vergaderingen van gemeenteraden, provinciale staten en eilandsraden openbaar zijn. Daarbij wordt gewezen op het feit dat de legitimiteit en integriteit bij digitale vergaderingen in het gedrang kunnen komen en verzoekt om dit ook in het digitale democratisch proces te borgen. Tot slot wordt verzocht om de digitale middelen en voorzieningen laagdrempelig in te richten opdat alle burgers gemakkelijk, veilig en ongestoord de vergaderingen kunnen bijwonen.

Ook heeft de werkgroep bijgedragen aan de input voor het *Rule of Law* rapport van de Europese Commissie. Het rapport beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen in verband met de rechtsstaat in alle lidstaten op de gebieden rechtsstelsel, corruptiebestrijding, mediapluriformiteit en controlemechanismen. Meer hierover heeft u kunnen lezen in paragraaf 4.3 van dit jaarverslag.

De kracht van het NJCM ligt in het becommentariëren van wetgeving. Het becommentariëren van wetgeving is een uitdaging. Daarom is er vanuit de werkgroep Staats- en Bestuursrecht het initiatief gekomen om een wetgevingsseminar te organiseren, voor alle werkgroepleden. Hoe verloopt de voorbereiding van wet- en regelgeving door de regering en de Kamer? Op welk moment in een beleids- of wetgevingstraject kunnen we bijvoorbeeld het beste interveniëren? Wat is de precieze rol van de Tweede Kamer en Eerste Kamer? Hoe zit het met novellen, toezeggingen, moties etc.? Hoe zit het precies met de verschillende wetgevingscommissie? Waar zou je moeten lobbyen als NJCM en waar dien je rekening mee te houden? Deze “wetgevingscursus” vond in mei plaats en werd verzorgd door werkgroepleden Welmoed Roeten en Simon van Oort, en gecommitteerde Michiel van Emmerik.

WERKGROEP STRAFRECHT

De werkgroep Strafrecht heeft ook dit jaar weer aandacht besteed aan nieuwe wetten en wetsvoorstellen op het gebied van het strafrecht.

Voorbeelden hiervan zijn het wetsvoorstel aanpak georganiseerde criminaliteit tijdens berechting en detentie, het wetsvoorstel discriminatoir oogmerk als strafverzwarende omstandigheid, het wetsvoorstel geweldsaanwending politieambtenaar, het wetsvoorstel regulering sekswerk, het wetsvoorstel verwerking persoonsgegevens in het kader van coördinatie en analyse van terrorismebestrijding en nationale veiligheid, de ontwikkelingen op het gebied van procesafspraken in strafzaken, het wetsvoorstel uitbreiding van het taakstrafverbod en op 7 april 2022 heeft het seminar over de uitbreiding van het taakstrafverbod plaatsgevonden.

Op internationaal gebied heeft de werkgroep zich beziggehouden met het dossier Hawija en overheidsaansprakelijkheid, het Europees aanhoudingsbevel (EAB), het MH17-proces en de ontwikkelingen in Syrië.

De werkgroep Strafrecht vergadert elke maand en had het afgelopen jaar ongeveer 18 actieve leden. De werkgroepleden zijn grotendeels werkzaam in het strafrecht als docent, advocaat of juridisch medewerker bij de rechtspraak en het Openbaar Ministerie. Geïnteresseerden zijn altijd welkom om bij een vergadering aan te schuiven.

WERKGROEP VERDRAGSRAPPORTAGES

De werkgroep Verdragsrapportages kijkt terug op een bewogen jaar, waarin de samenstelling van de werkgroep veranderd is. De interim-voorzitter heeft het stokje van de voormalige voorzitter officieel overgenomen en een nieuw lid is geworven. Hoewel deze veranderingen invloed hebben gehad op de effectiviteit van de werkgroep, wisten de leden elkaar te vinden en konden zij wederom mooie resultaten boeken.

In de eerste maanden van 2022 is hard gewerkt aan de schaduwrapportage van het NJCM voor de *Universal Periodic Review* (UPR) waarvoor Nederland later in 2022 op het programma stond. Vervolgens heeft de werkgroep samen met het secretariaat overleg en lobby sessies gevoerd in samenwerking met andere rapporterende NGO's bij het Ministerie voor Binnenlandse Zaken. In de zomer heeft de werkgroep aan de hand van hun eerder ingediende rapportage een statement voorbereid die de toenmalige interim-voorzitter heeft voorgedragen tijdens UPR *Pre-Sessions* in Augustus in Genève. Daar heeft zij ook deelgenomen aan een 'speeddate'-event mede georganiseerd door het College voor de Rechten van de Mens, ter nadere toelichting van de door het NJCM ingenomen standpunten in het rapport. Dit was een zeer succesvolle dag. Vanaf oktober heeft de werkgroep zich gestort op het schrijven van een schaduwrapportage naar aanleiding van het door de Nederlandse overheid ingediende rapport voor de review van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR), waarvoor Nederland in 2023 aan de beurt zal zijn.

WERKGROEP VREEMDELINGENRECHT

In 2022 hebben Ralph Severijns en Machteld van Werven het voorzitterschap van de werkgroep Vreemdelingenrecht overgenomen van Lotte van Diepen en Jorg Werner. De werkgroep heeft afscheid genomen van diverse leden en nieuwe leden hebben zich aangesloten bij de werkgroep. Vanuit de werkgroep is input geleverd aan diverse activiteiten binnen het NJCM, zoals de rapportage voor de

Universal Periodic Review (UPR). Daarnaast heeft de werkgroep een individuele casus op het gebied van staatloosheid ondersteund. Omdat er door de Corona periode weinig fysieke bijeenkomsten hebben kunnen plaatsvinden en leden van de werkgroep daardoor ook vooral online contact hebben gehad, heeft de werkgroep een fysiek seminar georganiseerd op 24 november 2022 rondom het thema 'Discriminatie in het Vreemdelingenrecht'. Diverse sprekers hebben tijdens dit seminar gereflecteerd op verscheidene onderwerpen, zoals algoritmische besluitvorming, de Wet inburgering buitenland en de stereotype denkbeelden in LHBTI-asielzaken. Al met al was het een geslaagd seminar met een hoge opkomst en genoeg stof om verder over na te denken.